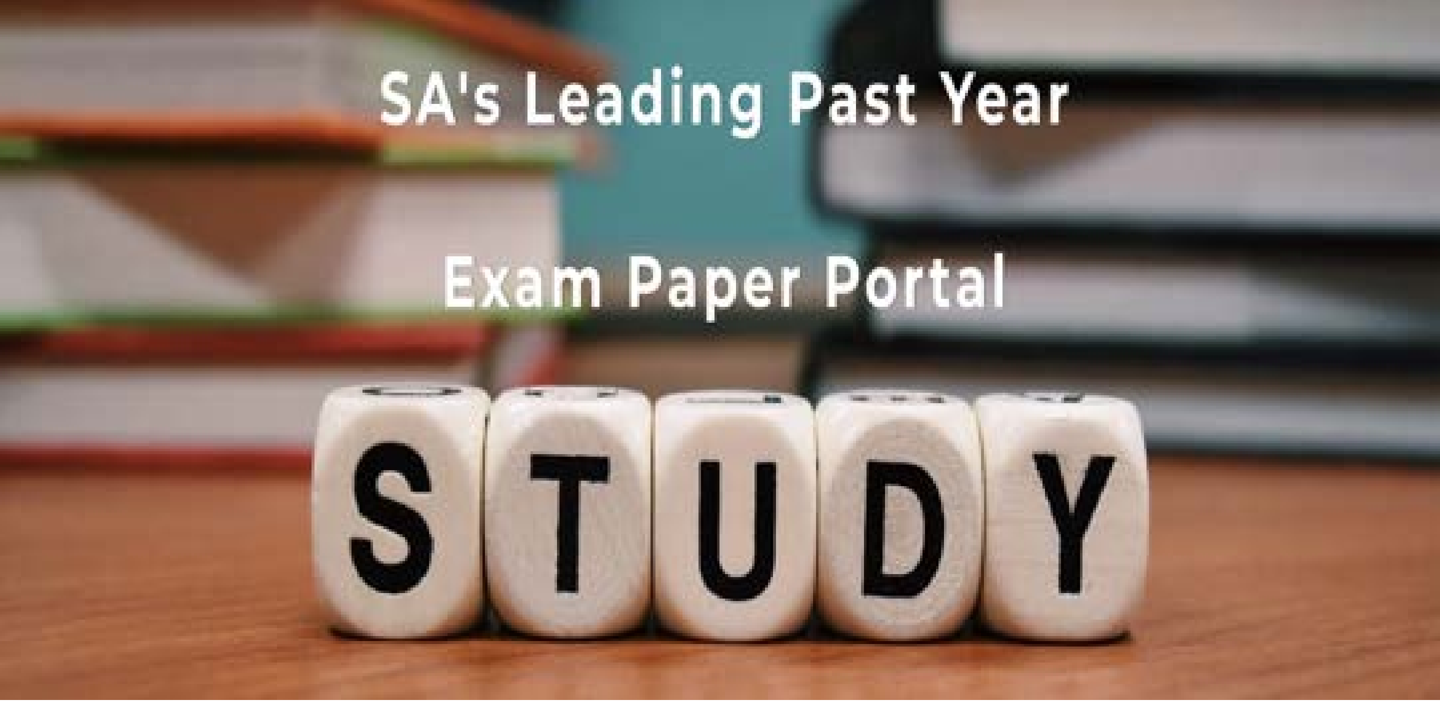

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies ☺

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

DRAMATIESE KUNSTE

FEBRUARIE/MAART 2011

MEMORANDUM

PUNTE: 150

Hierdie memorandum bestaan uit 34 bladsye.

Kopiereg voorbehou

ALGEMENE NOTAS VIR NASIENERS

1. Skryf kort opmerkings waarom daar ‘n punt af- of opgemerk is indien die memo nie ‘n duidelike riglyn gee nie en die nasiener eie diskresie moet gebruik.
2. Maak duidelike merkies om die leerpunt wat geassesseer word, aan te dui. Nasieners behoort aktief om te gaan met die antwoord deur begrip te toon vir die leerder se kognitiewe werkswyse.
3. Hoofnasieners moet die matriks (*rubric)* fasiliteer aan die nasieners – gelei deur vlakbeskrywers (*level descriptors)* in Dramatiese Kunste.
4. Gereelde konsultasierondtes is nodig om te verseker dat die nasienproses gestandaardiseer is.
5. In die geval waar ‘n kandidaat meer as die voorgestelde getal woorde skryf – moenie penaliseer nie (opstelvraag).
6. Die memobesprekingsforum kan nie alle response voldoende voorspel nie. Provinsiale merkers moet dit in aanmerking neem en oop wees vir kandidate se response en seker maak dat verskillende onderrigstyle nie die leerder benadeel nie.
7. Spandeer die eerste dag aan die ontleding van die kwaliteit en kwantiteit van bewyse in die memo en aan standaardisering en om gemeenskaplike definisies en konsepte te vind.
8. Nasieners moet Assesseringstandaarde in lyn bring met die vrae.

INSTRUKSIES AAN DRAMATIESE KUNSTE TOESIGHOUERS EN NASIENERS AANGAANDE DIE GRAAD 12-VRAESTEL

1. Die vraestel is DRIE uur lank.

2. Die TOTALE punte vir die vraestel is 150.

3. Leestyd van VYFTIEN minute moet voor die aanvang van die vraestel aan kandidate toegestaan word. Dit is noodsaaklik om aan kandidate die geleentheid te bied om die nodige keuses te maak.

4. Die vraestel bestaan uit DRIE afdelings: AFDELING A, AFDELING B en AFDELING C.

5. AFDELING A tel 30 punte, AFDELING B tel 60 punte, AFDELING C tel 60 punte.

6. AFDELING A bestaan uit TWEE vrae wat hoofsaaklik fokus op LU3, maar ander LU's word ook direk en indirek geassesseer:

   - VRAAG 1: Epiese Teater (*Kaukasiese Krytsirkel*, *Moeder Courag*e of *Kanna Hy Kô Hystoe*)
   - VRAAG 2: Absurde Teater *(Afspraak met Godot*, *Die Kaalkop Prima Donna* of *Bagasie*)

   Kandidate moet EEN van die twee vrae beantwoord.

7. AFDELING B bestaan uit AGT vrae wat hoofsaaklik fokus op LU3 (maar ander LU's word ook direk en indirek geassesseer) en op spesifieke dramas uit die Suid-Afrikaanse teaterbeweging:

   - VRAAG 3 (*Boesman en Lena*)
   - VRAAG 4 (*uNosilimela*)
   - VRAAG 5 (*Woza Albert*!)
   - VRAAG 6 (*Sophiatown*)
   - VRAAG 7 (*Nothing but the Truth*)
   - VRAAG 8 (*Groundswell*)
   - VRAAG 9 (*Siener in die Suburbs*)
   - VRAAG 10 (*Mis*)

   Kandidate moet TWEE van die agt vrae beantwoord.

8. AFDELING C betaan uit DRIE vrae wat hoofsaaklik fokus op LU1 en LU4. LU2 word ook direk en indirek geassesser. Hierdie afdeling is VERPLIGTEND.

   Die gewigswaarde van die LU's vir die vraestel volgens die VAR- ('SAG') dokument is die volgende:
   - LU1 – 20% (30 punte)
   - LU3 – 60% (90 punte)
   - LU4 – 20% (30 punte)

AFDELING A: BEGRYP EN ANALISEER

Kandidate moet EEN vraag beantwoord, òf VRAAG 1: EPIESE TEATER òf VRAAG 2: TEATER VAN DIE ABSURDE.

VRAAG 1: EPIESE TEATER

KANDIDATE HET HIERDIE VRAAG BEANTWOORD INDIEN HULLE *KAUKASIESE KRYTSIRKEL* ÓF *MOEDER COURAGE* ÓF *KANNA HY KÔ HYSTOE* BESTUDEER HET.

1.1 *Die opstelle behoort nagesien te word volgens die matriksriglyn en behoort die kandidaat se benaderingswyse in ag te neem. Gemotiveerde, oorspronklike antwoorde wat insig toon moet krediet kry.*

KATEGORIE	PUNTE	BESKRYWERS (BEWYSE)
Uitstaande prestasie	18 – 20	• Goed georganiseerd, volledig en logies, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n uitstekende hoë vlak van bevoegdheid om inligting te verwerk tot 'n oorspronklike interpretasie en deurdagte keuse van feite. • Gebruik 'n verskeidenheid van relevante dramatiese verwysings. • Insig, vloeiend, observasie en kennis word treffend uiteengesit.
		Kandidaat bespreek die didaktiese aard van die toneelstuk en hoe die temas en onderwerp die gehoor aanmoedig om oplossings uit te redeneer en sosiale verandering te bevorder. Hy/sy verwys na spesifieke tegnieke van Epiese Teater en gee voorbeelde van die tegnieke in die toneelstuk. Die teatrale/vermaaksaspekte van die toneelstuk word goed bespreek. Die kandidaat toon 'n uitstekende begrip van Epiese Teater en Brecht se filosofie.
Verdiensteli-ke prestasie	16 – 17	• Goed georganiseerd, omvattend, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n hoë vlak van bevoegdheid en deurdagte keuse van feite om inligting te verwerk. • Gebruik van relevante dramaverwysings. • Toon insig, waarneming en kennis – goed uiteengesit.
		Hierdie kandidaat het 'n soortgelyke vlak van kennis van Epiese Teater, Brecht en die toneelstuk wat bestudeer is as die Uitstaande kandidaat. Die hoofverskil is die vermoë om aansluiting te vind by die opstel se onderwerp; die bespreking van die onderwerp en om taal effektief te gebruik. Dikwels oorskryf hierdie kandidaat deur korrekte, maar irrelevante inligting neer te skryf.

Bevredigende prestasie	14 – 15	• Georganiseerd, omvattend, 'n bevredigende vlak van bevoegdheid, sommige foute is waarneembaar in die essay-struktuur. • Interessante aanbieding, duidelike stellings, oortuigend, eenvoudige taalgebruik. • Ondersteun deur 'n keuse van relevante dramaverwysings. • Toon 'n goeie begrip van die tema/taak
		ÒF: Kandidaat poog om die didaktiese aard van die toneelstuk te bespreek en hoe die temas en onderwerp die gehoor aanmoedig om te dink. Hy/sy verwys na sommige tegnieke van Epiese Teater, maar is vaag oor hoe hierdie tegnieke in die toneelstuk aangebied word. Die kandidaat toon 'n goeie begrip van Epiese Teater en Brecht se filosofie. ÒF: Uitstekende ontleding van Epiese Teater, Brecht en die toneelstuk wat bestudeer is, maar in die opstel is aansluiting by die onderwerp per toeval, eerder as wat die opstelonderwerp bespreek word.
Voldoende prestasie	12 – 13	• Struktuur nie noodwendig logies nie. • Demonstreer 'n basiese begrip, maar is geneig om ondeurdagte en stereotipe antwoorde te verskaf. • Genoegsame seleksie van relevante dramaverwysings. • Nie altyd 'n hoë vlak van insig nie, voel gememoriseerd.
		Kandidaat is goed voorbereid en kan detail gee oor Epiese Teater, Brecht en die toneelstuk wat bestudeer is, maar het nie die vermoë om aan te sluit by die onderwerp van die opstel nie. Dikwels lyk die werk asof dit 'n herhaling van klasnotas is en mag dus gefragmenteerd wees. Maar die kandidaat het 'n soliede kennis van die inhoud.
Middelmatige prestasie	9 – 11	• Nie altyd georganiseerd nie, struktuur nie altyd logies nie. • Beperkte seleksie van inligting. • Onvoldoende taalvaardigheid. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
		Kandidaat het kennis van Epiese Teater, Brecht en die toneelstuk wat bestudeer is, maar is geneig om alles wat hy/sy ken neer te skryf sonder om aan te sluit by die opstelonderwerp of die geskiedenisaspek en die toneelstuk te verbind. Inligting is oor die algemeen korrek, maar mag op 'n verwarde manier aangebied word. Dit is geneig om ÒF 'n aaneenlopende geskryf (geen paragrawe) te wees ÒF kort sinne wat sekere aspekte van die inhoud verduidelik. Ken die inhoud van die toneelstuk wat bestudeer is.

Elementêre prestasie	6 – 8	• Ongestruktureerd, beperkte woordeskat, min poging aangewend om die inligting op 'n aanvaarbare manier aan te bied. • Baie min inligting, deurmekaar, moeilik om te volg, dikwels irrelevant. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
		Kandidaat toon aanduidings van kennis van Epiese Teater, Brecht en die toneelstuk wat bestudeer is, maar is geneig om kort frases oor die inhoud van die toneel-stuk of teorie wat geleer is, neer te skryf. Dikwels word foutiewe inligting ook gegee (oor 'n ander toneelstuk/karakters of 'n ander deel van teaterge-skiedenis). Die nasiener sal in die antwoord moet soek vir korrekte inligting. Moeilik om te merk omdat dit by die eerste oogopslag lyk asof die hele antwoord foutief is. Die kandidaat is geneig om die storie van die toneelstuk te vertel. Kandidaat se antwoord toon geen verband met die onderwerp van die opstel nie.
Onvoldoende	0 – 5	• Onsamehangend, baie min gelewer, beperkte vaardighede, benodig ondersteuning • Irrelevant. • Eenvoudige frases of woorde wat toon dat die kandidaat iets geleer het, maar nie verstaan het nie.
		Die kandidaat se kennis van Epiese Teater, Brecht en die toneelstuk wat bestudeer is, is swak. Dikwels word foutiewe inligting gegee. Is geneig om 'n lys van woorde, frases en sinne neer te skryf in die volgorde waarin die kandidaat dinge onthou.

(20)

1.2 Realistiese Teater

- Het 'n definitiewe begin, middel en einde.
- Fokus op karakter en plot/storielyn kwessies
- Duidelike eindmoment waar die spesifieke kwessie wat aangebied is, opgelos word.
- Toeskouer word verplaas na 'n wêreld van fantasie en voorgee (*make believe)*, maar word gelei om te glo dat dit die realiteit is.
- Linieêre ontwikkeling van plot/storielyn.
- Toeskouer is geneig om hom oor te gee aan die opvoering en sy kapasiteit vir aksie te verloor.
- Karakters is gedetailleerd, realisties, gerond. Ten volle ontwikkelde karakters met vorige lewens en 'n psigologiese geskiedenis.
- Tydsperiode 24-48 uur
- Gebaseer op die formaat van die 'well made play'. Een toneel volg logies op die volgende.
- Normale, alledaagse spraak om die status van die karakters te weerspieël. Geselstaal en gesprekstaal; spesifiek daarop gerig om die plot/storielyn vorentoe te beweeg.
- Geskep om 'n stukkie van die lewe (*a slice of life)* voor te stel.

Epies

- Vertellerstruktuur
- Omvang: uitgestrekte tyd en ruimte
- Kwessies word nie noodwendig opgelos nie.
- Die toeskouer is ‘n waarnemer; die toeskouer kan wat hy/sy op die verhoog sien, bevraagteken.
- Episodiese struktuur.
- Spoor die toeskouer se kapasiteit vir aksie aan.
- Laat die gehoor dink en bevraagteken.
- Verhoogstel het ‘n abstrakte aanslag met ‘n paar realistiese rekwisiete en stelstukke; gebruik dikwels stellasies.

(Aanvaar enige VYF punte) (5 x 2) (10)

[30]

OF

VRAAG 2: TEATER VAN DIE ABSURDE

KANDIDATE HET HIERDIE VRAAG BEANTWOORD INDIEN HULLE *AFSPRAAK MET GODOT* ÓF *DIE KAALKOP PRIMA DONNA* ÓF *BAGASIE* BESTUDEER HET.

2.1 *Die opstelle behoort nagesien te word volgens die matriksriglyn en behoort die kandidaat se benaderingswyse in ag te neem. Gemotiveerde, oorspronklike antwoorde wat insig toon moet krediet kry.*

KATEGORIE	PUNTE	BESKRYWERS (BEWYSE)
Uitstaande prestasie	18 – 20	• Goed georganiseerd, volledig en logies, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n uitstekende hoë vlak van bevoegdheid om inligting te verwerk tot 'n oorspronklike interpretasie en deurdagte keuse van feite. • Gebruik 'n verskeidenheid van relevante dramatiese verwysings. • Insig, vloeiend, observasie en kennis word treffend uiteengesit.
		Kandidaat bespreek die absurde uitgangspunt dat menslike bestaan sinneloos is en dat mense poog om betekenis te vind in die wêreld om hulle deur 'n tipe orde en struktuur te skep. Die karakters en hulle handelinge (van die toneelstuk wat hy/sy bestudeer het) word ten volle bespreek. Hy/sy verwys na tegnieke van Absurde Teater en gee spesifieke voorbeelde van die tegnieke uit die toneelstuk. Die kandidaat toon 'n uitstekende begrip van Absurde Teater en die toneelstuk wat bestudeer is.
Verdiensteli-ke prestasie	16 – 17	• Goed georganiseerd, omvattend, afgeronde struktuur. • Ondersteun deur 'n hoë vlak van bevoegdheid en deurdagte keuse van feite om inligting te verwerk. • Gebruik van relevante dramaverwysings. • Toon insig, waarneming en kennis – goed uiteengesit.
		Hierdie kandidaat het 'n soortgelyke vlak van kennis van Absurde Teater en die toneelstuk wat bestudeer is as die Uitstaande kandidaat. Die hoofverskil is die vermoë om aansluiting te vind by die opstel se onderwerp; die bespreking van die onderwerp en om taal effektief te gebruik. Dikwels oorskryf hierdie kandidaat deur korrekte, maar irrelevante inligting neer te skryf.

<table>
<tr><td rowspan="2">Bevredigende prestasie</td><td rowspan="2">14 – 15</td><td>• Georganiseerd, omvattend, ‘n bevredigende vlak van bevoegdheid, sommige foute is waarneembaar in die essay-struktuur.
• Interessante aanbieding, duidelike stellings, oortuigend, eenvoudige taalgebruik.
• Ondersteun deur ‘n keuse van relevante dramaverwysings.
• Toon ‘n goeie begrip van die tema/taak</td></tr>
<tr><td>ÒF: Kandidaat poog om die karakters en hulle handelinge en die filosofie van die Absurde te bespreek. Hy/sy verwys na sommige tegnieke van Absurde Teater, maar is vaag oor hoe hierdie tegnieke in die toneelstuk aangebied word. Die kandidaat toon ‘n goeie begrip van die karakters, Absurde Teater en die toneelstuk wat bestudeer is.
ÒF: Uitstekende ontleding van Absurde Teater en die toneelstuk wat bestudeer is, maar in die opstel is aansluiting by die onderwerp per toeval, eerder as wat die opstelonderwerp bespreek word. Dikwels word die karakters net gelys en ‘n kort karaktersketse van elk word gegee.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Voldoende prestasie</td><td rowspan="2">12 – 13</td><td>• Struktuur nie noodwendig logies nie.
• Demonstreer ‘n basiese begrip, maar is geneig om ondeurdagte en stereotipe antwoorde te verskaf.
• Genoegsame seleksie van relevante dramaverwysings.
• Nie altyd ‘n hoë vlak van insig nie, voel gememoriseerd.</td></tr>
<tr><td>Kandidaat is goed voorbereid en kan detail gee oor Absurde Teater, karakters en die toneelstuk wat bestudeer is, maar het nie die vermoë om aan te sluit by die onderwerp van die opstel nie. Dikwels lyk die werk asof dit ‘n herhaling van klasnotas/karaktersketse is wat in die klas uitgedeel is en mag dus gefragmenteerd wees. Maar die kandidaat het ‘n soliede kennis van die inhoud.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Middelmatige prestasie</td><td rowspan="2">9 – 11</td><td>• Nie altyd georganiseerd nie, struktuur nie altyd logies nie.
• Beperkte seleksie van inligting.
• Onvoldoende taalvaardigheid.
• Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.</td></tr>
<tr><td>Kandidaat het kennis van Absurde Teater, karakters en die toneelstuk wat bestudeer is, maar is geneig om alles wat hy/sy ken neer te skryf sonder om aan te sluit by die opstelonderwerp. Inligting is oor die algemeen korrek, maar mag op ‘n verwarde manier aangebied word. Dit is geneig om ÒF ‘n aaneenlopende geskryf (geen paragrawe) te wees ÒF kort sinne wat sekere aspekte van die inhoud verduidelik. Ken die inhoud van die toneelstuk wat bestudeer is.</td></tr>
</table>

Elementêre prestasie	6 – 8	• Ongestruktureerd, beperkte woordeskat, min poging aangewend om die inligting op 'n aanvaarbare manier aan te bied. • Baie min inligting, deurmekaar, moeilik om te volg, dikwels irrelevant. • Kandidaat toon nie die vermoë om sy/haar antwoord te ondersteun met toepaslike voorbeelde nie.
		Kandidaat toon aanduidings van kennis van Absurde Teater, karakters en die toneelstuk wat bestudeer is, maar is geneig om kort frases oor die karakters, inhoud van die toneelstuk of teorie wat geleer is, neer te skryf. Dikwels word foutiewe inligting ook gegee (oor 'n ander toneelstuk/karakters of 'n ander deel van teaterge-skiedenis). Die nasiener sal in die antwoord moet soek vir korrekte inligting. Moeilik om te merk omdat dit by die eerste oogopslag lyk asof die hele antwoord foutief is. Die kandidaat is geneig om die storie van die toneelstuk te vertel of om kort karaktersketse weer te gee.
Onvoldoende	0 – 5	• Onsamehangend, baie min gelewer, beperkte vaardighede, benodig ondersteuning • Irrelevant. • Eenvoudige frases of woorde wat toon dat die kandidaat iets geleer het, maar nie verstaan het nie.
		Die kandidaat se kennis van Absurde Teater, karakters en die toneelstuk wat bestudeer is, is swak. Dikwels word foutiewe inligting gegee. Is geneig om 'n lys van woorde, frases en sinne neer te skryf in die volgorde waarin die kandidaat dinge onthou.

(20)

2.2 Realistiese Teater

- Het 'n definitiewe begin, middel en einde.
- Fokus op karakter en plot/storielyn kwessies
- Duidelike eindmoment waar die spesifieke kwessie wat aangebied is, opgelos word.
- Toeskouer word verplaas na 'n wêreld van fantasie en voorgee (*make believe)*, maar word gelei om te glo dat dit die realiteit is.
- Linieêre ontwikkeling van plot/storielyn.
- Toeskouer is geneig om hom oor te gee aan die opvoering en sy kapasiteit vir aksie te verloor.
- Karakters is gedetailleerd, realisties, gerond. Ten volle ontwikkelde karakters met vorige lewens en 'n psigologiese geskiedenis.
- Tydsperiode 24-48 uur
- Gebaseer op die formaat van die well made play. Een toneel volg logies op die volgende.
- Normale, alledaagse spraak om die status van die karakters te weerspieël. Geselstaal en gesprekstaal; spesifiek daarop gerig om die plot/storielyn vorentoe te beweeg.
- Geskep om 'n stukkie van die lewe (*a slice of life)* voor te stel.

Teater van die Absurde

- Storylyn/plot is sirkelvorming – geen begin, middel of einde.
- Struktuur – kan by 'n willekeurige punt begin en skielik eindig.
- Taal – bestaan uit clichés, betekenislose gebrabbel en geklets, meganiese herhalings, weersprekings.
- Karakters – vasgevang in sekere oomblikke in tyd – baie min of geen vorige geskiedenis word gegee nie en geen vorige psigologiese motiverings op huidige handelinge nie.
- Plasing – Ongespesifiseerde plek/lokasie, troosteloos en somber. Kan ook opgehoop wees met onnodige voorwerpe of kan gestroop wees van enige inkleding, soms 'n kaal en leë verhoog.
  (Aanvaar enige VYF punte) (5 x 2)

(10)
[30]

TOTAAL AFDELING A: 30

Kopiereg voorbehou

AFDELING B: BEGRYP EN ANALISEER

VRAAG 3: *BOESMAN EN LENA* DEUR ATHOL FUGARD

3.1 Lena sal fisies ‘n oordrewe weergawe naboots van Boesman wat homself verneder (‘kruip') voor die mense wat die plakkershut omstoot. Vooroor gebuig, hande wat saamgevryf word, tree terug asof die stootskrapers meer ruimte nodig het, maak gebare na die verbeelde rigting van die pondok toe. Sy sal die houding van ‘n slaaf/dienskneg inneem. Redes kan gegee word. (4)

3.2 Die verhoog moet onbewerkte land voorstel. Dit is buite. Die frase suggereer dat die ruimte uitgestrek en leeg is. Die verhoog behoort ‘n sentrale plek met ‘n paar rotse en sand daarop te hê om ‘n plek voor te stel waar ‘n mens kan stop en vuurmaak. Dit sal ook aan die gehoor ‘n fokuspunt gee en ‘n plek aan die akteurs verskaf waar hulle kan sit en praat. Die res van die verhooginkleding behoort deur beligting voorgestel te word. Meer lig waar die rotse en hoofopvoerarea is en dan vervaag die lig na buitentoe (nie ‘n poel lig nie – dit sou die ruimte te klein maak). Daar is geen bome of bosse nie – net kaal aarde en ruimte. As kandidaat 'n ander beskrwying gee, moet dit logies en gemotiveerd met die teks aansluit. (6)

3.3 3.3.1 Hy dreig Lena. Hy weet dat sy moeg is en klaar ‘n ver afstand geloop het en dat sy nie lus is om verder te stap nie. Hy wys dat hy die sterkere persoon in die verhouding is. (2)

3.3.2 Stemtoon – dreigend, wreed, aggressief, gefrustreerd, geïrriteerd. Hy wil hê dat sy ophou praat, want hy het genoeg gehoor en wil nie herinner word aan wat gebeur het nie. Hy wil eerder vergeet. Lena ontstel hom wanneer sy hom herinner aan sy reaksies toe hulle pondokke omgestoot is. Op ‘n manier herinner dit Boesman aan hoe magteloos hy is.
Volume – sal hard begin en geleidelik harder word en skree op reël 13, dan sagter en meer dreigend wees in reël 15 omdat sy irritasie en frustrasie groei. Hy wil nie aan hulle situasie herinner word nie.Hy wil die persoon in beheer wees. (4 x 2) (8)

3.4

PUNTE	3.4	BESKRYWER
8 – 10	Baie goed	Kandidaat is in staat om duidelik en direk te beantwoord en kan die karakters en hulle funksie bespreek. Die kandidaat kan regverdig waarom hierdie karakters effektief is ongeag hulle armoede en daaglikse stryd om te oorleef. Kandidaat gee erkenning aan Lena se vasberadenheid om te hoop en te bly uitkyk vir ‘n menslike verbintenis en kontak. Kandidaat wys begrip dat alle mense erkenning soek vir wie hulle is, ongeag hulle finansiële voorspoed.
6 – 7	Goed	Kandidaat is in staat om die karakters en hulle funksie te bespreek. Kennis van karakters en toneelstuk is goed, maar die kandidaat is geneig om in detail hierop te fokus eerder as om na die karakters as ‘n werktuig te verwys.
4 – 5	Gemiddeld	Kandidaat is geneig om karaktersketse of beskrywings van karakters te gee. Kennis van karakters en toneelstuk is grondig.
0 – 3	Swak	Kandidaat is geneig om ‘n algemene stelling oor armoede en die karakters te maak of hy/sy vertel ‘n deel van die storie van die toneelstuk.

(10)
[30]

VRAAG 4: *uNOSILIMELA* DEUR CREDO MUTWA

Hierdie memo is nie in Afrikaans vertaal nie, aangesien die drama slegs in Engels beskikbaar is.

4.1 Any reasonable answer, but the following is a guideline:

The element of ‘performing' involves, but may not be limited to:
- the execution of certain duties
- the ‘action' has an element of theatre, song, dance, music
- integrated elements of drama
- the ‘action' is a process towards a product that goes beyond entertainment but includes teaching, promotion and/or preservation of cultural values, beliefs, etc
- Black people's performances involve the audience through participation
- there never is a time when the audience disturbs or gets in the way of the performers or performances
- action is characterised by energy
- mirrors society and is how the Black race sees and knows itself

The element of ‘acting' involves, but may not be limited to,
- the process and the product of the ‘action' is usually separated and may be purely entertainment
- relies heavily on characterisation
- involves pretence, feigning, faking.
- Elements of drama are usually separated or ‘stand alone'. (6)

4.2 4.2.1 The spectator characters provide an authentic environment for the wedding scene. They help sustain the energy on stage. They allow the performers to 'show the details of the play's conversation without using words' (use symbolism) They provide a function similar to that of a chorus (as in ancient Greek Theatre). (4)

4.2.2 The spectator characters act as if they are at a traditional wedding ceremony. They ululate, clap hands, join in the songs, dances, music and comment on the wedding function. This engages the audience. The contrasting silence following this is dramatic. (4)

4.2.3 The play's audience will identify with the spectator characters. They then feel somehow involved in the play. They appreciate the spectator's voice as that which plays the role of the 'chorus'. The audience might join in the singing (and even the dancing) if they identify with it. (4)

4.3 Examples of the above could be, but not limited to:

4.3.1 He holds up his hand (1)

4.3.2
- He is the king
- He holds a high position in society
- He commands respect amongst the people (3)

4.4

MARKS	**4.4**	**DESCRIPTOR**
7 – 8	Very good	Candidate is able to draw a floor plan clearly and label it in detail with additional comments on plan or in a paragraph below. The plan is supported by reference to the extract (and possibly the play as a whole). Character's positions are clearly indicated and justified on plan. Candidate has excellent knowledge of play.
5 – 6	Good	Candidate is able to draw a floor plan clearly and label it with some additional comments on plan or in a paragraph below. The plan is clearly representative of stage extract but candidate does not make the connection in writing. Characters positions are indicated on plan.
3 – 4	Average	Candidate is able to draw a rough floor plan and attaches some labels or comments about the plan. Characters placed with little or no thought on stage.
0 – 2	Weak	Sketch of floor plan unclear and very roughly presented. Very little comment on plan, few or no labels.

(8)
[30]

VRAAG 5: *WOZA ALBERT!* DEUR PERCY MTWA, MBONGENI NGEMA EN BARNEY SIMON

Hierdie memo is nie in Afrikaans vertaal nie, aangesien die drama slegs in Engels beskikbaar is.

5.1 Usually a playwright puts down the name of the character – because this play was scripted from an oral performance the name of the actor Percy was used whenever he spoke. (2)

5.2 The play uses an almost bare stage, two tea boxes/crates, a rail with costumes and lighting effects. This scene has a pool of light come up on Percy, the boxes have been shifted to make a table. These boxes are also used as train seats, a helicopter and back of a truck. (5)

5.3 Singing comes from an oral tradition, it helps maintain the energy levels between scenes, provides entertainment for the audience and communicates the character of the person singing. It also adds to the atmosphere of the play. (Any two) (4)

5.4 5.4.1 The street vendor is poor and does not attend school. He wants to go to school but has to sit in the sun selling meat. There is not much hope that his situation will improve. (3)

5.4.2 Candidate may choose any two characters. E.g.

The old Auntie Dudu is very poor and all she wishes is for white people to have parties so she can get nice food from the rubbish bins to feed herself. She is now too old to work and seems to have no family to help her. She accepts her position in society without complaining but deserves a better life.

Zuluboy makes bricks for other people but is unable to buy or build his own home. He struggles to get work permits. He needs a pass to be able to survive in SA and is treated badly by the police when all he wants is work. (6)

5.5 Refer to rubric below

MARKS	5.5	DESCRIPTOR
8 – 10	Very good	Candidate demonstrates an excellent understanding of the statement and the theories of Grotowski, Explains that the play relies more on the ability of the actors to create character using minimal set devices and costumes. The focus is what the actor can do with his body physically and vocally. Candidate answers clearly using references and motivation from the play.
6 – 7	Good	Candidate demonstrates a good understanding of the statement and the theories of Grotowski, Explains some of the following: the play relies more on the ability of the actors to create character using minimal set devices and costumes. The focus is what the actor can do with his body physically and vocally. Candidate answers using references and motivation from the play.

3 – 5	Average	Candidate demonstrates an understanding of the statement and the theories of Grotowski, Tends to explain in a list rather than a paragraph. Candidate answers using information from the play.
0 – 2	Weak	Candidate makes generalized statements that often answer by chance rather than design. Either makes statements about play or about Grotowski.

(10)
[30]

VRAAG 6: *SOPHIATOWN* DEUR DIE JUNCTION AVENUE-TEATERGESELSKAP

Hierdie memo is nie in Afrikaans vertaal nie, aangesien die drama slegs in Engels beskikbaar is.

6.1

MARKS	6.1	DESCRIPTOR
7 – 8	Very good	Candidate is able to describe the staging clearly and makes reference to the various characters' areas on the set. If a sketch is provided it is neat and clear. Candidate has excellent knowledge of play. Supporting comments are logical and offer a creative approach to the task.
5 – 6	Good	Candidate is able to describe the staging in some detail. If a sketch is provided it is clear. Candidate has sound knowledge of play. Any comments link to set design.
3 – 4	Average	Candidate tends to describe the staging in broad detail. If a sketch is provided it is very rough. Candidate makes statements about play that do not necessarily connect clearly to set.
0 – 2	Weak	Some comments made about the set being a lounge/home. Statements made about the play that connect to set by chance not design. Probably a sketch provided (often only a sketch) but unclear and untidy.

(8)

6.2 Drum magazine played a prominent role in the play *Sophiatown* and the place Sophiatown it notified the people of what was happening in and around Sophiatown. It provided local news/gossip. Informed people of obituaries, up coming events, news about celebrities such as Dolly Rathebe, Miriam Makeba etc, it also advertised available accommodation. In the play Ruth responds to an advert in Drum and finds her way to Mamariti's Diamond shebeen and that provides the catalyst for the play. Drum magazine was a good platform for up coming black journalists like Jakes (who is a Drum Journalist) in the play *Sophiatown* and Can Themba in the place Sophiatown (4)

6.3 Lulu does not like Princess. She thinks Princess is lazy, does nothing around the house except painting her nails and complaining. Candidates might say she is jealous of Princess' relationship with her brother Mingus.

(2)

6.4 Mingus is a gangster. He models himself on the American Chicago gangsters he sees in films and we see him playacting with princess at one point. He is charming and believes he is a ladies man. He says that he 'steals from the rich to sell to the poor'. As the play progresses we start to realize that he is very dangerous and aggressive – he may have no alternative. He has very little education and believes he needs to be violent to survive. Finally he becomes a plumber after training in prison. (7)

6.5 **The following are some examples. Use the rubric below to mark question.**

In Sophiatown in the 1950's crime was a daily reality, a black man could land in jail for not having a pass. To be called a criminal was a not a great insult. Gangsters were city bred and initially relied on their wits rather than violence to manipulate the white system. As conditions worsened they turned to robbery and muggings. Tsotsi's or gangsters were small time criminals who often had respectable jobs during the day but at night and weekends they resorted to picking pockets to supplement their income.
Some of the well known gangs were *The Americans, The Berliners, The Gestapo, The Vultures*, who used to terrorise the residents and fought amongst each other. This is introduced to us at the beginning of the play when Jakes says, "blood ran here in the streets of Sophia."
It is obvious that Mingus used crime to make a living. Mingus belonged to the American gang and believes that he was doing the people of Sophiatown a favour because he says, "I rob from the rich and sell to the poor." This point is emphasized by Lulu when she writes a composition about her family and honestly reveals that Mingus is a thief.

Infrastructure
One of the main problems facing the people of Sophiatown was overcrowding. This is evident in the play, in Mamariti's household. She owns a shebeen, stays with all the characters as tenants in her small house, including her sixteen year old daughter and her son, Mingus. When Ruth arrives she expects to have her own room but is told that she would have to share; she is eventually given Lulu's bedroom.

Access to water and sanitary facilities were problematic, there was no proper running water (the bath for Ruth would have been filled with water from the tap outside). In other parts of Sophiatown several households would have to use one tap.

Poverty and Education
Poverty was a major challenge in Sophiatown as many residents were not employed and even if they were they earned very meagre salaries. Some resorted to crime, opening up small illegal businesses like shebeens. Many sacrificed profit because the police would raid unexpectedly and most of their liquor was confiscated. (e.g. Mamariti's shebeen was raided many times)

Education was another challenge. This is reflected through Lulu's character. Her mother wants her to attend school and not participate in the strikes against Bantu Education. Lulu however, feels that Bantu Education prepares them for the 'gutter." She believes, quite rightly so, that it does adequately prepare them for the future. Mamariti feels that any education is better than no education at all. Mingus also wants Lulu in school. During the strikes many schools were closed and many young people were left uneducated. At the end of the play, when Sophiatown is destroyed, Jakes says that Lulu is without an education
(Accept other relevant social issues that are well substantiated including violence althought it was mentioned in the quotation.)

Marks	6.5	DESCRIPTOR
8 – 9	Excellent	Candidate understands the question. Clear and strong discussion of three social issues affecting the people of Sophiatown and how they were presented in the play. Candidate justifies answer using textual reference.
5 – 7	Good	Candidate shows a sound knowledge of social issues affecting the people of Sophiatown and how they were presented in the play.
3 – 4	Average	Candidate does attempt to list the three other social issues affecting the people of Sophiatown but cannot relate them clearly to the play. All three areas are discussed.
0 – 2	Weak	Candidate tells a story of the play or makes one of two broad statements relating to social issues. Answer generalised and vague.

(9)
[30]

VRAAG 7: *NOTHING BUT THE TRUTH* DEUR JOHN KANI

Hierdie memo is nie in Afrikaans vertaal nie, aangesien die drama slegs in Engels beskikbaar is.

7.1 The title reflects the thematic truth revealed through the course of the play, Sipho's truth and the truth of the family. It also refers to Sipho's outburst in which he challenges Thando and Mandisa to hear 'the truth, the whole truth and nothing but the truth,' when he finally tells them the harsh realities of their family which had remained a secret for so long. (3)

7.2 Themba is Sipho's brother and Mandisa's father. He was a struggle hero who chose to live in London. The plot of the play revolves around the arrival of Mandisa in South Africa after the death of Themba. Sipho thinks that the body of Themba is being brought back for burial but to his shock and dismay, Themba has already been cremated and his ashes brought back in an urn. This is the catalyst for Sipho's development and his subsequent revelation of the truth. It also prompts Sipho to list all the things that Sipho wants to reclaim – all the things that Themba has taken from him – his blazer, wire bus, the opportunity to study at a tertiary level, the right to bury his father with dignity, Luvuyo's respect, most importantly his wife and finally his daughter- Thando. Themba is the catalyst for the action of the play and leads to Sipho finally coming to terms with all the he has lost and he is able to forgive Themba. (4)

7.3 The character, Sipho, is talking out loud to his dead brother. These are his thoughts. He could either use the audience as his brother, the urn with the remains of his brother or perhaps a photograph on the wall as the brother for his focal point.

He needs to use this focal point and then turn away when he gets angry and then back again to the focal point to make strong statements. He behaves as if Themba is interrupting then speaks more loudly to stop this. (4)

7.4 Sipho is the main character of the play – the anti-hero. He is the link between Thando, Mandisa and Themba. He is a bitter old man of 63 who has obviously lived through the apartheid and had to deal with difficulties, prejudices and injustice. He did not get the job of legal intern and became a clerk instead. Although he was a part of the struggle, he was one of the ‘crowd' unlike his brother Themba, a struggle hero. Sipho is scarred because of his son's death, his wife's adultery with his brother and his brother leaving the country never to return. He harbours much unspoken pain, anger, loss and bitterness. All he ever wanted in life was to be Chief Librarian and when it finally seems that he is going to get the job, he doesn't because of his age. As evident in the source, he is shattered and his hope in the government's promise of, ‘a better life for all' is destroyed. He finally stands up for himself by saying the ,'the taking stops here.' He opens up about all the issues that he has bottled up over the years- the anger, jealousy, pain and he acknowledges what has happened and realises that there is nothing else left but to forgive. (6)

7.5 He has finally decided he has had enough and has to stand up for himself. Throughout the play he has lost everthing that he has held dear to his life. He has kept his feelings and thoughts bottled up for so long. It is time he speaks up or he will die a bitter, twisted man. It is important to speak about things that have hurt him in order for him to move forward. He is more than justified to put an end to everyone taking from him. All his dreams have been dashed because of others. He has a right to speak out against it. (3)

7.6

MARKS	**7.6**	**DESCRIPTOR**
8 – 10	Very good	Candidate is able to answer clearly and directly, referring to reconciliation and justice as themes in the play. He/She discusses how these themes are reflected by Thando, Mandisa and Sipho using examples from the play. The candidate demonstrates an excellent understanding of the tension that exists between amnesty and justice.
6 – 7	Good	Candidate refers to reconciliation and justice as themes in the play. He/She discusses how these themes are reflected by Thando, Mandisa and Sipho using a few examples from the play. The candidate demonstrates an understanding of the tension that exists between amnesty and justice, but does not always motivate statements made.
3 – 5	Average	Candidate explains reconciliation and power at a basic level and connects to some of the characters (e.g. that Sipho is sceptical about the TRC), but does not elaborate on this fact.
0 – 2	Weak	Candidate tends to make generalised statements about the plot of the play with simple reference to the themes.

Die volgende is voorbeelde van inhoud waaraan kandidate kon blootgestel gewees het:

Reconciliation:

The theme of reconciliation is developed through Thando's dialogue and action in particular, but also through the perspectives on the TRC of the other characters in the play. Confronting, identifying and acknowledging past trauma, rather than repressing it, is seen as central to the process of healing and reconciliation.

It is only when Sipho finally shares his full sense of betrayal by his brother Themba, that he can reach a point of forgiveness and reconciliation with his own past, on a personal level. Thando supports the concept of reconciliation, while the politically naïve Mandisa objects to it and is of the opinion that the perpetrators of apartheid crimes are duly punished. Thando believes that reconciliation (through the TRC) provides a bridge between the past of a divided society and a future founded on the recognition of human rights, democracy and justice.

After Mandela's release in 1990 and the unbanning of the ANC there was no incentive for perpetrators to tell the truth and the courts would have decided between the word of one victim against the evidence of many perpetrators.

Thando argues against this approach, which she clearly associates with the desire for "revenge" – according to her it implies that the Liberation Parties would then align themselves with the oppressors, as a total disregard for human rights. The idea was not to be obsessed with the past, but to take care that the past is properly dealt with for the sake of the future. Understanding what is being proposed here is central to the action of the play: Sipho's experience of personal betrayal – his diminished sense of self-worth, his dignity, is shared and "confirmed as real". This is done by sharing the family story with the two girls. It "takes care of the past" and establishes the foundations for the future of the family.

Justice

Amnesty was granted to those who made a full disclosure of all relevant facts and violations perpetrated against the victims. Amnesty is defined as "a general pardon", it wipes the slate clean. This is introduced with Sipho's recognition of his right to assert his personal needs as "payback time". Restitution (compensation) is at the heart of what he wants: he wants to reclaim what has been taken from him, from his blazer to justice for his son's death.Sipho wants justice for Luvuyo. He wants the perpetrators brought to book/justice.

Two tensions exist between amnesty and justice. While the Constitution expressed strong opposition to acts of revenge, it is necessary to acknowledge that the desire for revenge is an understandable human response. Suppressed anger undermines reconciliation. But the tendency to say that justice is equal to revenge should be challenged and the concept of restorative (healing) justice is considered as an alternative to this revenge. This means amnesty in return for public and full disclosure suggests a restorative understanding of justice that focuses on the healing of victims and perpetrators as well as communal restoration.

Amnesty as an official act of pardon can all too easily be misinterpreted as ignoring responsibility and accountability. Some victims felt that by refusing to punish those responsible and allowing perpetrators to walk free, constitutes a failure to respect their suffering.

This last contradiction points to scepticism on Sipho's part – he feels that the perpetrators might "disclose all", but in a way that serves their own particular interests: a version of the truth, rather than the real facts of the matter.
Thando is clearly more convinced of the merits of the process, equating disclosure with truth. The two different points of view can be contrasted with what emerges at the beginning of Act II, where Thando argues the case for the Commission and its terms. She does not succeed in persuading Mandisa, who has been profoundly affected by the impact of the hearings, despite her earlier claims to be a "tough cookie". Mandisa's response to the hearing is one of outrage, because she cannot make sense of the contradiction, or the central irony of the Commission – as people give more and more evidence of the things they have done, they get closer and closer to amnesty and it became more and more intolerable that they should be given amnesty. (10)

[30]

VRAAG 8: *GROUNDSWELL* DEUR IAN BRUCE

Hierdie memo is nie in Afrikaans vertaal nie, aangesien die drama slegs in Engels beskikbaar is.

The suggested answers are examples. The candidates may give other appropriate responses.

8.1 Social commentary about living conditions in post-apartheid South Africa. The fate of the White South African Male (WSAM) (2)

8.2 The fact that he believes he paid for being White. He believes he is an honourable man. He is convinced he has never knowingly deprived anyone.
He says he served his community and the people he worked for with grace. He maintains he dealt fairly with those under him (3)

8.3 He is a frustrated person. He is bitter inside.He is riddled by guilt best known to him. He feels his past contributions are overlooked by the present status quo. He cannot understand why his past contributions are not taken into consideration. He considers his past efforts are not taken seriously. (3)

8.4 Thami is the peacemaker between Johan and Smith. Other candidates might find Thami giving Smith enough ground to speak his mind , thus putting himself into trouble. Thami has a stronger character than Johan. Johan comes across as impatient. Other candidates might find him shielding Smith from wallowing and opening himself up to self-pity. Johan cuts Smith ‘down to size'. Smith has a negative image of himself. Smith wallows in self-pity. Thami is less engaged with Smith than Johan. He is not interested in Smith, roving himself to have paid for his 'white' crimes. (2 x 3) (6)

8.5 See grid below

MARKS	8.5	DESCRIPTOR
5 – 6	Good	Candidate is able to answer clearly, directly and is able to explain in some detail how she or he would physically and vocally direct the scene (SOURCE A). Candidate chooses specific examples that create sympathy for his situation with the audience.
3 – 4	Average	Candidate EITHER has little grasp of the process of how she or he would physically and vocally direct the scene (SOURCE A). Candidate suggests but does not cite any examples that create sympathy for his situation with the audience.
0 – 2	Weak	Candidate tends to make a generalised statement attempting to explain how she or he would physically and vocally direct the scene (SOURCE A). Generally, statements that relate to the answer are more by chance rather than design.

Examples of the above could be, but not limited to:

- Candidate explains that the performers would be given physical and vocal training so that they are able to use tools of modulation (such as rhythm, emphasis, pitch and tone), resonance, intonation, etc. at proper intervals to give good vocal production. This will assist the performer in conveying the best message, particularly when comparing and contrasting Johan's behavioral traits (SOURCE A) in comparison with the play as a whole.
- Candidate explains how he/she would train the actors to use their bodies as instruments, e.g.
  Smith would pace up and down to reflect a ‘seemingly agitated person' (6)

8.6 See grid below

MARKS	8.6	DESCRIPTOR
9 – 10	Very good	Candidate is able to answer clearly, directly and is able to explain in detail how *Groundswell* is deemed a thriller, a social commentary and entertaining. Candidate chooses specific examples that reflect on conditions in South Africa today.
6 – 8	Good	Candidate is able to explain how *Groundswell* is deemed a thriller, a social commentary and entertaining. Candidate chooses examples that reflect on conditions in South Africa today.
4 – 5	Average	Candidate EITHER has little grasp of why *Groundswell* is deemed a thriller, a social commentary and entertaining. Candidate suggests but does not cite any examples that reflect on conditions in South Africa today.
0 – 3	Weak	Candidate tends to make a generalised statement attempting to explain how *Groundswell* is deemed a thriller, a social commentary and entertaining. Generally, statements that relate to the answer are more by chance rather than design.

Candidate explains that *Groundswell* functions as a social commentator. Candidate explains how *Groundswell* is entertaining and reflects on conditions in South Africa e.g.
Smith finds it a 'social decay' that certain sectors of the community who were considered 'second class citizens' of the country of their birth, seem to be exposed to better living conditions than he is experiencing at the moment. Smith finds it difficult to adjust from a 'cushioned' lifestyle he enjoyed in the past to the seemingly 'difficult and desperate' times in the post-apartheid South Africa. (10)

[30]

VRAAG 9: *SIENER IN DIE SUBURBS* DEUR PG DU PLESSIS

9.1 9.1.1 Die siener is Tjokkie (1)

9.1.2 Tjokkie se visioen (die 'sien'-toneel) vorm die motoriese moment in die handeling en veroorsaak 'n skerper stygende spanningslyn.
Die visioen bestaan uit die saaiers in die blombedding, eende op die dam, ontmoeting by die hek.
Die visioen versnel en verwikkel die handeling omdat die ander karakters onseker is oor die egtheid van Tjokkie se sienery. Dit bring twyfel en verwarring mee omdat hulle nie weet of hulle moet glo wat Tjokkie gesien het nie. Karakters kom in konflik met mekaar of beleef innerlike konflik a.g.v. die visioen. (4)

9.2 9.2.1 Die kansellap lewer wrang kommentaar op Ma se ervaring van die liefde in kontras met *God is liefde* (die woorde wat daarop uitgeborduur is.)
Aan die einde word die kansellap in tragiese verband gebruik.
Die kansellap is nou bebloed in Ma se hande en dit wek die suggestie van geweld en lyding wat met Ma se idee van liefde geassosieer word. (3)

9.2.2 Die woorde van die muurteks, *"Wat is 'n huis sonder 'n Vader"* verkry simboliese betekenis, naamlik dié van 'vaderloosheid'. Twee van die sentrale probleme in die drama handel oor vaderskap: die kwessie of oorlede Pa gaan terugkeer, en die vaderskap van Tiemie se ongebore baba. (3)

9.3 9.3.1 Volgens Tiemie is daar twee groepe mense: diegene in die Suburbs, en diegene buite die Suburbs, anderkant die spoor – die 'dandies' by Tiemie se werk. Hierdie mense weet nie wat in die suburbs aangaan nie.
Die mense in die Suburbs se lewens bestaan uit 'dwarsklappe en kleintjies' en mans wat dronk by die huis aankom. In die suburbs word 'n vrou in 'n semi gestop vir die uitsluitlike doel om daar kinders te kry.
In die suburbs is daar sterk klasbewustheid.
Die subkultuur van die suburbs bestaan uit twee dele: dié waarin Tiemie, Ma, Giel, Tjokkie, Fé en Albertus beweeg en die onderste 'tang' wêreld van Sybil en Jakes.
Tiemie is die enigste karakter wat tussen die verskillende vlakke van die sosio-ekonomiese omgewing beweeg: sy werk by die 'dandies', woon in die suburbs, het 'n verhouding met die laagste soort suburb-bewoner, Jakes, die 'tang'.

Punte	**9.3.1**	**Beskrywer**
5 – 6	Uitstekend	Kandidaat beantwoord die vraag direk en op 'n duidelike manier. 'n Volledige en gedetailleerde bespreking van die sosiale en ekonomiese klassestelsel van die karakters.
3 – 4	Gemiddeld	Kandidaat gee 'n beperkte bespreking van die sosiale en ekonomiese klassestelsel van die karakters. Daar is gapings in die antwoord wat kennis betref.
0 – 2	Swak	Kandidaat maak veralgemenings, maak nie duidelike verbinding met die sosiale en ekonomiese klassestelsel nie, maar maak 'n stelling of twee oor die karakters.

(6)

9.3.2 Jakes is vasgevang in sy milieu.
Hy voel minderwaardig omdat hy ‘n ‘tang' en ‘n ‘low class bastard' is.
‘n ‘Klas' meisie soos Tiemie verkies die ‘dandies' by die werk bo hom, en hy begeer om ook ‘klas' te word. Dit wil hy regkry deur met ‘n meisie van stand te trou; daarom wil hy Tiemie as ma vir sy ‘laaitie' hê.
Deur haar wil hy ontsnap aan die stigma van ‘tang'-wees.
Jakes openbaar ‘n ruwe opstand en verset teen sy milieu en teen sy doellose bestaan. (5)

9.3.3 In die toneelstuk word ‘ongewenste swangerskappe' uitgebeeld deur die karakters van Tiemie en Ma.
Tiemie verwag moontlik Jakes se kind – sy is ‘oor haar tyd.'
Ma het ook ‘n ‘ongewenste swangerskap' gehad: Tiemie was Ma se buite-egtelike kind.
Tiemie se lewensloop begin om ‘n duidelike parallel met Ma s'n vorm: sy is "vasgeknip" aan "dié nes" a.g.v. haar swangerskap, presies soos Ma. (4)

9.3.4 Ja, *Siener in die Suburbs* spreek tot ‘n hedendaagse gehoor omdat hulle steeds kan identifiseer met die situasies en probleme wat deur karakters ervaar word: individue word met hul sosiale en ekonomiese probleme op ‘n dikwels pynlike wyse gekonfronteer. Die strewe na ‘n beter lewe, na ‘n uitweg uit hul ‘moeilikheid' is universeel. Die lewensloop van individue wat nie kan ontsnap van die noodlot nie, is nie tydgebonde nie. Dit bly steeds relevant.
Die kandidaat se eie mening moet in aanmerking geneem word. Hy/Sy kan dus uit sy/haar persoonlike ervaring raakpunte noem waarmee hy/sy identifiseer. (4)
[30]

VRAAG 10: *MIS* DEUR REZA DE WET

10.1 10.1.1 Die gehoor word direk bekendgestel aan **Miem, Meisie** en **Gertie** en indirek aan **Gabriël** deur die mandjie wat op- en afgehys word, en geluide op die solder. (4)

10.1.2 Ons hoor van die probleem/vrees, van die ‘ding' wat gaan gebeur: omdat dit die laaste aand van Augustus is en daar die vorige twee jaar elke keer op hierdie aand ‘n meisie verdwyn het, is die atmosfeer gespanne. Wanneer Gertie ook opdaag word ons geleidelik ingelei in die geheime van die vrees.
In die eksposisie word die tema van **beswering van die bose** bekendgestel: Miem glo alles buite die huis is boos en onveilig. Sy en Gertie glo aan ‘n moordenaar wat gaan toeslaan. Ons leer dat die sirkus op die dorp is. In haar opinie is die sirkus deel van hierdie beswering, omdat dit iets is waarteen almal beskerm moet word. Haar siening van die sirkus is dat dit ‘n simbool is van boosheid en towerspel wat uit haar huis besweer moet word. (5)

10.1.3 Die aankoms van Konstabel. (1)

10.1.4 In hierdie drama is daar bittermin sprake van uiterlike konflik. Die aankoms van die Konstabel veroorsaak 'n skerp stygende spanningslyn in die drama wat die innerlike konflik binne die karakters self verhoog. Hierdie innerlike konflik bestaan uit die karakters se soeke na bevryding en hulle pogings om die bose te besweer. (2)

10.1.5 In die klimaks transformeer die konstabel tot 'n siende hofnar en onder sy betowering dans Meisie as 'n bevryde vrou by die agterdeur uit. Die konstabel, in die klere van 'n hofnar, volg haar. Konstabel bevry Meisie in die slottoneel van die drama. Die tema van beswering/bevryding word voltooi in die slot van die toneelstuk wanneer dít wat gesien is as iets wat besweer moet word, juis vir Meisie bevryding bring. (3)

10.2 10.2.1 **Vier** punte vir die sosiale en ekonomiese agtergrond, en **twee** punte vir die rede waarom dit veroorsaak het dat Gabriël na die solder toe is.

Enige VIER van die volgende aspekte:
Die drama speel af teen die agtergrond van die **Groot Depressie** (1929-1933). Op 'Swart Donderdag', 25 Oktober 1929, het die New Yorkse aandelebeurs in Wallstraat in duie gestort. Die ekonomiese ineenstorting het dwarsoor die wêreld weerklank gevind en dit was die begin van die Groot Depressie.
Toe die Depressie in 1929 werklikheid word, het die pryse van landbouprodukte in duie gestort. Baie boere het in die verlede, toe dit goed gegaan het, hul plase oorgekapitaliseer. Groot verbande is op plase uitgeneem. Toe die pryse van produkte in die Depressie in duie stort, is die landboubedryf die swaarste getref. Wol, wat een van die land se grootste uitvoerprodukte was, het feitlik waardeloos geword. Ander landbouprodukte het gevolg.

SA is ook deur een van die **grootste droogtes** geteister. Boere het **bankrot** gespeel toe die banke die verbande begin opeis het. Die boere het geen heenkome gehad nie en het **na stede begin trek** op soek na werk, maar daar was nie werk nie. Die industrieë is net so swaar getref. Die **werkloosheidsyfer** het die hoogte ingeskiet. Mense het na myne begin trek in die hoop om werk te kry, en die werk ondergronds het **gesondheidsrisiko's** ingehou. Die **'armblankevraagstuk'** het begin.

Dit is teen hierdie agtergrond wat ons na *Mis* kyk. Tyd speel 'n uiters belangrike rol in die drama. Ons sien dat dit in die Depressiejare afspeel toe die Afrikaner groot armoede beleef het. In *Mis* hoor ons dat Miem vertel hoe hulle **hul plaas verloor het** en nou 'n sukkelbestaan op die kleinhoewe moet voer. Sy en Meisie werk goiingsakke aanmekaar wat hulle vol mis maak en dan aan die boere verkoop.

TWEE punte vir die rede waarom Gabriël na die solder toe is:

Dit is as gevolg van die armoede van die Depressie dat Gabriël op na die solder toe is en steeds daar sit. Hy kon nie die finansiële terugslag hanteer nie en het ontsnap na die solder. Dit is sy manier van bevryding/ontvlugting. Hy is nie bevoeg om die realiteit te sien nie.

Punte	**10.2.1**	**Beskrywer**
5-6	Uitstekend	Kandidaat het 'n uitstekende begrip van die sosiale en ekonomiese agtergrond van die drama. Die antwoord is logies en duidelik. Die kandidaat verbind die karakter van Gabriël met die vraag.
3-4	Gemiddeld	Kandidaat het 'n goeie begrip van die sosiale en ekonomiese agtergrond van die drama. Vir 3 punte is die antwoord baie eenvoudig en simplisties met min toepaslike inligting en geen verbintenis met die karakter van Gabriël nie. Daar is gapings in die antwoord wat kennis betref.
0-2	Swak	Kandidaat maak veralgemenings. Daar word op 'n vae manier na die vraag verwys. Die verbintenis met die drama is per ongeluk en nie bewustelik beplan nie.

(6)

10.2.2 Die verwysing na blindheid sluit aan by die **titel van die drama** omdat dit dui op **Mistigheid**. Mistigheid is iets wat verhoed dat jy duidelik kan sien. Dit is simbolies van Miem en Gertie se onvermoë om die werklikheid te sien en dus blind is daarvoor. Hulle leef in hul eie eng wêreldjie waarin alles vir hulle 'n bedreiging inhou en as hulle iets nie verstaan nie (soos die verdwyning van die meisies), heg hulle vinnig hul eie interpretasie daaraan. Hulle staar hulle blind teen die feite/realiteite soos een wat deur 'n mistigheid na iets kyk.

Die **konstabel** is fisies blind. Hy is 'n geheimsinnige figuur. Die feit dat hy 'n blinde polisieman is, bring 'n vreemde, magiese element in die drama. Hy is deel van die onverstaanbare mistieke/geheimsinnige en die irrasionele (nie-verstandelike) donkerwêreld. Wanneer hy die metamorfose as 'n nar ondergaan, word hy siende. Omdat hy innerlike verandering/omkering bring, verteenwoordig hy verligtheid tussen somber mense met hul eng vrese en gelowe. Hy dring deur tot die karakters se donkerwêreld en bring lig daarin vir Meisie.

Miem se bysiendheid (kan nie die garing deur die naald se oog kry nie) is simbool van haar geestelike blindheid. Dit verwys na haar onvermoë om die waarheid in te sien, om te sien wat om haar aangaan – hoe sy Meisie versmoor en onderdruk. Sy praat van die ander dogters op die dorp wat weggeraak het en hul ouers se foute, maar sy is te 'blind' om in te sien dat sy dieselfde foute maak. Sy vertrou die konstabel ook blindweg.

PUNTE	10.2.2	BESKRYWER
8 – 9	Uitstekend	Kandidaat toon uitstekende begrip van hoe verwysings na blindheid bydra tot die dramatiese spanning. Antwoord is gefokus, kandidaat ken en verstaan alle aspekte van blindheid wat in die titel en die karakters ingebou is. Antwoord is goed gestruktureerd en toon insig en kreatiwiteit, gemotiveer deur voorbeelde uit die teks.
6 – 7	Goed	Kandidaat toon ‘n goeie begrip van hoe verwysings na blindheid bydra tot die dramatiese spanning. Die blindheid word bespreek, maar nie baie noukeurig vir die titel en die onderskeie karakters nie. Kandidaat toon wel begrip en verwys na ‘n paar voorbeelde uit die teks.
3 – 4	Elementêr	Kandidaat se bespreking is beperk, die fokus is op die karakters eerder as die konsep van blindheid. Daar word wel ‘n paar basiese aspekte bespreek, maar kernidees kom kort.
0 – 2	Swak	Min of geen poging om die vraag te beantwoord nie. Kandidaat verstaan nie die vraag nie.

(3 x 3) (9)
[30]

TOTAAL AFDELING B: 60

AFDELING C: TOEPASSING VAN PERSOONLIKE HULPBRONNE EN BESIN EN EVALUEER

AFDELING C IS VERPLIGTEND.

VRAAG 11

11.1 Hulle funksioneer as vertellers/storievertellers of hulle verskaf atmosfeer; lewer kommentaar op die handeling van die toneelstuk. (1)

11.2 Die woorde in kursief is ‘n tradisionele Afrika-taal (isiZulu en isiXhosa). Hierdie woorde gee plaaslike kleur aan die opvoering en herinner die gehoor daaraan dat die jong seuns in ‘n Afrika taal sal praat en dat Engels ‘n instrument is sodat die toneelstuk opgevoer kan word voor ‘n wyer groep mense. (2)

11.3 Krotch: Reëls 14-16 "Toe ek wakker word het ek net die taxi om en om in die rondte sien gaan, ek weet nie wat gebeur het nie, toe word ek wakker in die hospitaal. En dit alles omdat die bestuurder vas aan die slaap was."

Die kandidaat se antwoord kan verskil van wat hieronder as voorbeeld voorgestel word, maar dit moet logies sin maak. Hou die puntetoekenning as ‘n holistiese eenheid, nie 2 per spraakkonsep nie.

Alhoewel die akteur ons vertel wat in die verlede gebeur het, dra hy die gevoel van die ervaring oor in die woorde wat hy sê. Die akteur sal begin om hard en vinnig te praat omdat hy baie bang was en ‘n gevoel van dringendheid aan die gehoor wil oordra. Sy stemtoon sal verskrik, bang, geskok wees. Die tweede sin is sagter en word stadiger gesê omdat hy in ‘n bed in ‘n vreemde plek is en moontlik nie geweet het waar hy is nie. Sy stemtoon is verward, verras, moontlik selfs verlig omdat hy leef. (6)

11.4 Reël 17 "Nee, die bestuurder was nie vas aan die slaap nie, die bestuurder was dronk." Klem op een van die volgende: Nee, bestuurder, vas, slaap, bestuurder, dronk. Een punt vir die woord. Twee punte vir die verduideliking. Kandidaat moet duidelik staaf. Bv. Nee – Steve toon ‘n sterk reaksie op Krotch se stelling. Steve is seker dat die bestuurder nie geslaap het nie, maar dronk was en sê hard en ferm nee. (3)

11.5 Steve spreek die gehoor direk aan (een punt). Hierdie toneelstuk is nie realisties nie en die seuns vertel hulle storie om die toon van die res van die toneelstuk aan te gee. In die vroeër deel van die toneel praat die seuns meestal oor wat gebeur het en dit lig die gehoor in. Steve gebruik nie op hierdie oomblik die woord ‘jy' nie, maar ‘hom'. (Die ‘hoekom' van die vraag = een punt) (3)

[15]

VRAAG 12

12.1 Wit klei is gepas omdat baie swart gemeenskappe klei gebruik as deel van tradisionele seremonies. Dit is ook gepas omdat Westerse teater wit grimering gebruik as deel van die nar ('clowning') tradisie. Dit verhoog die teatrale showbiz-effekte van die opvoering. (3)

12.2 Die akteurs herinner ons aan vrouefigure uit die pantomimetradisie. Groot gebare – verwyfd en oordrewe, hoë stemtone. Hulle doen nie 'n egte voorstelling van vrouens nie, maar oordrewe bespottings van vroue. Hulle kan die kalbasse gebruik op maniere wat wys dat hulle vrouens is en 'mince' soos hulle stap. Die rompe wys hulle is vrouens. Enige vier kort punte of twee in detail, maar 'n maksimum van twee punte vir kostuum alleen. (4)

12.3 Kandidaat moet die opleiding verduidelik wat hulle sal help om in 'n Brett Bailey produksie op te tree soos getoon en beskryf in die twee bronne. Die werk wat in Dramatiese Kunste gedoen is kan die volgende insluit: narrespel ("clowning"), komedie werk, fisieke teater, mimiek, inheemse opvoerings, gewilde ("popular") opvoerings en basiese teaterwerk.

PUNTE	**12.3**	**BESKRYWER**
6 – 8	Baie goed	Kandidaat het 'n duidelike, sterk argument en gebruik inligting uit die bronne, gestaaf deur voorbeelde vanuit sy/haar eie ervaring van Dramatiese Kunste.
4 – 5	Gemiddeld	Kandidaat het opleiding bespreek en verbind die bronne op die nodige vlak, maar antwoord nie in detail nie en dek nie die verskeidenheid van werk wat in Dramatiese Kunste gedoen is nie. Fokus neig om òf op die bronne, òf op die ervaring van Dramatiese Kunste te wees.
0 – 3	Swak	Kandidaat maak een of twee stellings wat verwant is aan die bronne of aan die werk wat in Dramatiese Kunste gedoen is, maar het nie die vermoë om eie ervaring met die bronne te verbind nie.

(8)

12.4 12.4.1 Improvisasie is opvoering wat by die akteur eerder as die dramaturg begin. Dikwels is dit onmiddelike opvoering wat deur 'n ervare, kreatiewe akteur geskep word. Soms word dit gerepeteer tot voorbereide/voorgeskrewe improvisasie. (2)

12.4.2 Kandidate kan van enige metode om 'n karakter vir optrede voor te berei en te repeteer gebruik maak wat hulle bestudeer het. (Gebruik die matriks wat voorsien word as 'n gids by die nasienproses.)

PUNTE	12.4.2	BESKRYWER
5 – 6	Goed	Kandidaat maak gebruik van 'n duidelike, gedetailleerde proses om voorbereiding van 'n karakter te bespreek. Is in staat om die proses te regverdig. Toon begrip (in verhouding met karakter) van styl & genre, geskiedenis (indien nodig) en motivering van karakter, sy/haar funksie (rol) in die toneelstuk. Kandidaat moet verwys na voorbereiding en optrede.
3 – 4	Gemiddeld	Kandidaat begryp die proses om 'n karakter te skep en is in staat om dit oor te dra in gedeeltelike detail in enige van die volgende areas: begrip (in verhouding met karakter) van styl & genre, geskiedenis (indien nodig) en motivering van karakter, sy/haar funksie (rol) in die toneelstuk.
0 – 2	Swak	Kandidaat gee 'n verduideliking van 'n paar punte oor hoe om karakter te skep, maar dit is in die algemeen nie verwant aan enige duidelike proses of produk nie.

(6)

12.4.3 Gemaskeerd (geblokkeerd) beteken dat akteurs voor mekaar staan en verhoed dat die gehoor die reaksies en optrede van sommige akteurs kan sien. (2)

12.4.4 Aanvaar logiese antwoorde. Drie eenvoudige punte, twee met 'n bietjie meer detail of selfs een wat regtig goed verduidelik is. Bv. 'n Akteur staan in verhouding met die ander akteurs op die verhoog en in verhouding met die verhoogruimte self. Die groep akteurs moet seker maak dat hulle nie in 'n bondel in een hoek of in die middel van die verhoog staan nie. Die hele ruimte moet gebruik word as 'n manier om verhoudings tussen karakters uit te beeld. Akteurs behoort nie baie na aan mekaar te staan nie, tensy die handeling daarvoor vra. Enige rekwisiete of meubels behoort só geplaas te word dat dit die akteurs aanmoedig om die hele verhoogruimte te gebruik. (3)

12.4.5 Slegs een groep behoort op 'n slag in 'n toepaslike posisie te vries. Die tweede groep behoort te praat en op te tree en wanneer hierdie groep vries, behoort die eerste groep "lewendig" te word en te begin praat. Dit behoort gerepeteer te word om glad te verloop. (2)

[30]

VRAAG 13

Kies enige EEN van die volgende drie vrae.

13.1 LEWENDIGE OPVOERING (KEUSEVRAAG)

PUNTE	13.1	BESKRYWER
12 – 15	Uitstekend	Dit is duidelik dat die kandidaat die aanhaling verstaan en kan argumenteer beide vir of teen Ellenbogen se stelling. Hy/sy gebruik voorbeelde van toneelstukke wat hy/sy gesien het, tekste wat bestudeer is of eie ervaring om argument te ondersteun. Die kandidaat kan selfs teaterpraktisyns se filosofieë oor die rol van teater gebruik om die argument te ondersteun, alhoewel dit nie essensieël is nie. Die kandidaat is in staat om **‘n argument te bou** deur die aanhaling te bespreek en gebruik konkrete, spesifieke voorbeelde van teater wat vermaak, asook teater wat denke en aksie oproep.
9 – 11	Goed	Die kandidaat behoort die vermaakwaarde van teater asook die vermoë daarvan om denke en aksie op te roep te kan bespreek, MAAR as een aspek baie goed bespreek is kan die kandidaat in hierdie kategorie val. Die antwoord moet duidelike, spesifieke verwysings van die volgende bevat: toneelstukke wat hy/sy gesien het, tekste wat bestudeer is of eie ervaring. Daar moet ‘n bespreking van die aanhaling wees.
6 – 8	Gemiddeld	Die kandidaat het oor die algemeen ‘n sterk gevoel dat teater òf vermaak òf denke en aksie oproep. Hy/sy moet verwys na een van die volgende: toneelstukke wat hy/sy gesien het, tekste wat bestudeer is of eie ervaring. Daar kan dalk nie ‘n direkte bespreking van die aanhaling wees nie.
4 – 5	Elementêr	Die kandidaat maak oor die algemeen stellings dat teater òf vermaak òf denke en aksie oproep. Hy/sy verwys na een van die volgende: toneelstukke wat hy/sy gesien het, tekste wat bestudeer is of eie ervaring. Is geneig om eerder op eie opinie te fokus as enige bespreking. Die kandidaat herhaal hom/haarself dikwels en gebruik dikwels ‘Ek dink…' Dit is onwaarskynlik dat daar ‘n direkte bespreking van die aanhaling sal wees.
0 – 3	Swak	Die kandidaat maak eenvoudige stellings wat verwant is aan òf die vermaaksaspek van teater òf dat dit ‘ernstig' is. Dit is onwaarskynlik dat hy/sy sal verwys na een van die volgende: toneelstukke wat hy/sy gesien het, tekste wat bestudeer is of eie ervaring. Geen bespreking van die aanhaling of idees.

[15]

OF

13.2 **MEDIASTUDIE (KEUSEVRAAG)**

PUNTE	**13.2**	**BESKRYWER**
12 – 15	Uitstekend	Dit is duidelik dat die kandidaat die aanhaling verstaan en kan argumenteer beide vir of teen Reddy se stelling. Hy/sy gebruik voorbeelde van sepies wat hy/sy gesien het en Video/filmteorie wat bestudeer is. Die formuliese natuur van die sepie moet bespreek word. Die kandidaat mag filosofie oor die rol van televisie gebruik om argument te ondersteun, maar dit is nie essensieël nie. Die kandidaat is in staat om **'n argument te bou** deur die aanhaling te bespreek en gebruik konkrete, spesifieke voorbeelde van sepies wat vermaak, en regverdig die bestaan daarvan binne 'n 'artistieke' raamwerk.
9 – 11	Goed	Die kandidaat behoort op 'n duidelike wyse die vermaakwaarde van sepies asook die funksie daarvan binne die samelewing te kan bespreek. Die antwoord moet voorbeelde insluit van sepies wat hy/sy gesien het insluit asook video/filmteorie wat bestudeer is. Die antwoord moet duidelike, spesifieke verwysing na die formuliese aard van sepies insluit. Daar moet bespreking van die aanhaling wees.
6 – 8	Gemiddeld	Die kandidaat behoort die vermaakwaarde van sepies en die funksie daarvan binne die samelewing te kan bespreek. Die antwoord moet voorbeelde van sepies insluit wat hy/sy gesien het asook video/filmteorie wat bestudeer is. Daar mag dalk nie 'n direkte bespreking van die aanhaling wees nie.
4 – 5	Elementêr	Die kandidaat stel oor die algemeen voor dat sepies vermaaklik is. Hy/sy verwys na voorbeelde van sepies wat hy/sy gesien het en mag verwys na video/film wat bestudeer is. Geneig om op eie opinie te fokus eerder as enige bespreking. Die kandidaat gebruik dikwels herhaling en gebruik dikwels 'Ek dink…' Dit is onwaarskynlik dat daar 'n direkte bespreking van die aanhaling sal wees.
0 – 3	Swak	Die kandidaat maak eenvoudige stellings wat verwant is aan sepies. Dikwels 'n bespreking van 'n sepie wat die vraag toevallig beantwoord. Geen bespreking van die aanhaling of idees nie.

[15]

OF

13.3 **KULTURELE OPVOERING EN RITUEEL (KEUSEVRAAG)**

PUNTE	13.3	BESKRYWER
12 – 15	Uitstekend	Dit is duidelik dat die kandidaat die aanhaling verstaan en kan argumenteer beide vir of teen die aanhaling. Hy/sy gebruik voorbeelde van kulturele opvoerings en rituele wat hy/sy gesien het, of eie ervaring. Die kandidaat mag selfs inheemse teaterpraktisyns se filosofieë oor die rol van inheemse teater gebruik om argument te ondersteun, alhoewel dit nie essensieël is nie. Die kandidaat is in staat om **'n argument te bou** deur die aanhaling te bespreek en gebruik konkrete, spesifieke voorbeelde van inheemse teater wat opvoedkundig is, en wat 'n vermaakswaarde het.
9 – 11	Goed	Die kandidaat behoort in staat te wees om die spirituele en opvoedkundige waarde van teater en sy vermoë om denke en aksie op te roep, te kan bespreek MAAR as een aspek baie goed bespreek is kan die kandidaat in hierdie kategorie val. Die antwoord moet duidelike, spesifieke verwysing na die volgende insluit: kulturele opvoerings/rituele/ toneelstukke wat hy/sy gesien het, of eie ervaring. Daar moet bespreking van die aanhaling wees.
6 – 8	Gemiddeld	Die kandidaat het oor die algemeen 'n sterk gevoel oor òf inheemse teater opvoedkundig is, òf spirituele waarde het òf denke en aksie oproep. Hy/sy moet verwys na een van die volgende: kulturele opvoerings/rituele/toneelstukke wat hy/sy gesien het, of eie ervaring. Daar mag dalk nie direkte bespreking van die aanhaling voorkom nie.
4 – 5	Elementêr	Die kandidaat stel oor die algemeen voor dat òf inheemse teater vermaak of opvoedkundig is, òf dat dit spirituele waarde het òf denke en aksie oproep. Hy/sy verwys na een van die volgende: toneelstukke wat hy/sy gesien het, of eie ervaring. Is geneig om te fokus op eie opinie eerder as enige bespreking. Die kandidaat is dikwels herhalend en gebruik gereeld 'Ek dink…' Dit is onwaarskynlik dat daar 'n direkte bespreking van die aanhaling sal wees.
0 – 3	Swak	Die kandidaat maak eenvoudige stellings wat verwant is aan òf die vermaaks-, opvoedkundige en spirituele aspekte van inheemse teater òf dat dit 'ernstig' is. Dit is onwaarskynlik dat hy/sy sal verwys na een van die volgende: toneelstukke wat hy/sy gesien het, of eie ervaring. Geen bespreking van die aanhaling of idees nie.

[15]

TOTAAL AFDELING C: 60
GROOTTOTAAL: 150

Kopiereg voorbehou